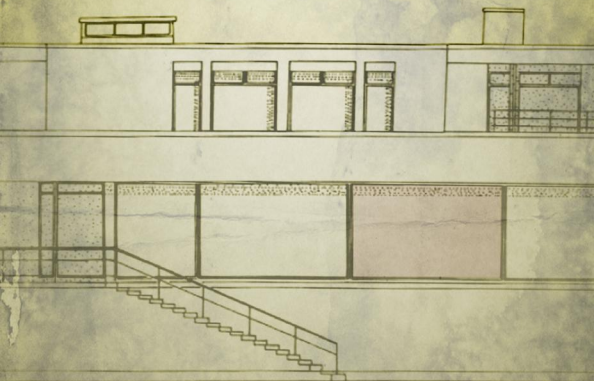

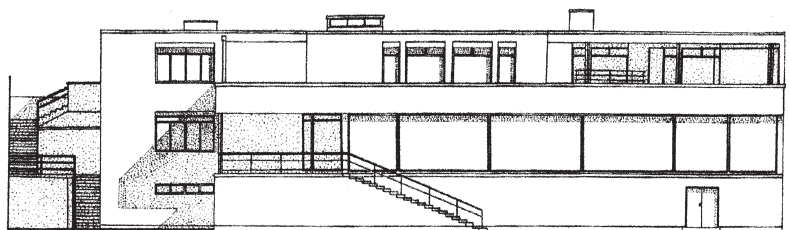
Simon Mawer

Sklenená izba

Sklenená izba

Simon Mawer

Sklenená izba

Z angličtiny preložil
PATRIK ROLKO

slovart

Copyright © 2010 by Simon Mawer
Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o., Bratislava 2019
Translation © Patrik Roľko 2019

ISBN 978-80-556-3914-7

Všetky práva vyhradené. Nijaká časť tejto knihy sa nesmie reprodukovat
ani šíriť v nijakej forme, žiadnymi prostriedkami, ani elektronickými,
ani mechanickými, ani vo forme fotokópií, nahrávok, prostredníctvom
súčasného a ani budúceho informačného systému a podobne,
bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

Poznámka autora

Hoci je *Sklenená izba* fikcia, dom aj miesto, kde sa nachádza, skutočne existujú. Ich názvy som zmenil, ale viem, že tým neoklamem nikoho, kto pozná stavbu, čo sa stala predlohou Vily Landauer, či mesto, kde stojí. Odhalenie tejto chabej kamufláže však už nepovedie k žiadnym ďalším objavom: Liesel, Viktor, Hana a všetci ostatní sú obyčajným výplodom mojej fantázie a ich príbeh nemá nič spoločné so skutočnosťou. Napriek tomu sa v románe mihne niekoľko reálnych postáv. Jednou z nich je talentovaná skladateľka Vítězslava Kaprálová, ktorej tragický život akoby bol symbolom žiarivej, no na zánik odsúdennej existencie prvej Československej republiky. Čitateľom vrelo odporúčam, aby si o nej rovnako ako o jej domovine zistili viac.

PodĎakovanie

Pri češtine, ktorú som použil v románe, mi radila Iva Hrazdílková, pri nemčine pre zmenu Jochen Katzer. Obom za túto pomoc nesmierne ďakujem. Ak sa napriek tomu do textu predsa len vkradla nejaká jazyková chyba, môžem za ňu iba ja.

Okrem konzultácií ohľadom češtiny mi Iva poskytla veľa neceniteľných zasvätených postrehov a rád týkajúcich sa mnohých aspektov českej kultúry a dejín – najmä tých, ktoré sa vzťahujú k jej rodnému mestu. Za všetku jej pomoc som jej hlboko zaviazaný.

Matthewovi a Julii

Návrat

Áno, sme na mieste.

Poznala to aj po tých rokoch. Známy sklon cesty, stúpanie zákrutami, vnemy okolia a pohybu, ktoré čakali tridsať rokov zasunuté kdesi hlboko v mysli, aby ich oživilo letmé náhodné prepojenie pohybu a sklonu.

„Sme na mieste,“ povedala. Vzala dcéru za ruku a stisla ju. Ich sprievodca, ktorý sedel vzadu, sa zavrtel na lesklom koženkovom poťahu, azda od úľavy pri predstave, že už čoskoro bude môcť vystúpiť. Cítala ho. Navlhnuté oblečenie (pršalo), lacná voda po holení a pot.

Auto – povedali jej, že je to tatra – zamierilo k obrubníku a zastavilo. Ktosi otvoril dvere. Počula známy zvuk a vzápätí pocítila zmenu vzduchu. Drobné kvapky dažďa vznášajúce sa vo vetre. Ktosi roztvoril dáždnik – znelo to, ako keď sa na lodi prudko napne plachta. Spomenula si na Viktora a na Zürišské jazero, na loďku kolísajúcu sa na zvlnenej hladine, na temný les vystupujúci z ešte temnejšej vody za krehkým plavidlom. „Je to ako jazda na bicykli!“ kričal, zatiaľ čo otáčal loďku proti vetru a zámerne ju takmer prevrátil na bok. „Musíš vnímať rovnováhu.“

„Toto nemá s bicyklovaním nič spoločné,“ odvetila mu vtedy. Mala pocit, že sa čochvíľa povracia.

Škoda, že tu nie je Viktor, pomyslela si. Teda fyzicky, pretože svojím spôsobom tam, pochopiteľne, bol. Jeho vkus a vízia boli starostlivo uchované. Posunula sa na sedadle smerom k svetelnej machuli, ktorá sa tam zjavila, keď sa otvorili dvere na aute. Čias ruka ju chytila za rameno a pomohla jej vystúpiť. Po tvári jej letmo prebehol dážď, na dáždnik jej nad hlavou bubnovali kvapky.

Narovnala sa. Cítila okolo seba svetlo, cítila priestor, cítila ľahkú hmotu domu za malým nádvorím. Škoda, že tu nie je Viktor. Je tu však Ottilia, práve k nej pristúpila z ľavej strany.

„To je v poriadku, zlatko. Zvládnem to sama.“

Cudzia ruka ju chytila za lakeť, striasla ju zo seba. „Myslíte, že sa nevyznám vo svojom dome?“ ohradila sa, ale hneď ju zamrzela príkrosť aj faktická nesprávnosť vlastnej poznámky. Nebol to jej dom, už nie, z právneho hľadiska nie, nech si Martin hovorí, čo chce. Vzali jej ho hneď dvakrát, dve rozličné úradné moci, vždy s náležitou formálnosťou právnych procedúr. Ale v inom, nie až tak jasne definovanom zmysle to *bol* jej dom. Jej a Viktorov. Ich spoločná vízia. A stále niesol ich meno, či nie? To nedokázala vymazať žiadna zlodejská konfiškácia: *Das Landauer Haus*. Vila Landauer. Ako chcete. A takisto je to Rainerov dom, pochopiteľne.

S klopajúcou palicou pred sebou vykročila cez nádvorie k domu, sprevádzali ju kroky, ktoré sa taktne držali jej tempa, ako keď trúchliaci pozostali na pohrebe sprevádzajú statočnú vdovu. „Dlažba je stále rovnaká,“ poznamenala.

„Je obdivuhodné, ako odoláva času.“

Hlas, ktorý jej odpovedal, patrila mužovi z úradu hlavného mestského architekta. „Napokon, je to umelecké dielo,“ dodal, akoby umelecké diela museli odolávať času už len svojou podstatou, pričom v skutočnosti mu často podliehajú. Niekedy je to požiar, inokedy vlhkosť prenikajúca múrmi, náhodný zásah leteckej bomby alebo obyčajná nedbanlivosť. „Vidíte, ako von Abt zarámoval výhľad na hrad?“ nadhodil a razom stíchol, lebo si uvedomil netaktnosť vlastných slov.

„Pamätám si to presne,“ ubezpečila ho. Bola to pravda, skutočne si to dokázala detailne vybaviť – priestor medzi hlavnou budovou a bytom pre služobníctvo, Laníkovým bytom, rámoval pohľad na protiláhlý kopec. „Budúcnosť obopína minulosť,“ hovorieval Rainer. Videla to jasne jediným zrakom, čo jej zostal, zrakom mysle. Kliše ako hrom, ale pre ňu to bola živá skutočnosť, všetko sa jej premietalo v zložitej rôsolovitej hmote, ktorá predstavovala mozog, a vytváralo obraz skoro rovnako realistický ako obraz vnímaný zdravými očami: zalesnený kopec, hrad Špilberk a katedrála so

zhrbenými plecami a čiernymi vežičkami, ktoré pripomínajú in-jekčné ihly, ako vravieval Rainer.

Kráčala ďalej. Ako sa blížila, svetlo vôkol nej pozvoľna ustupovalo hmore domu. Na tomto mieste stál tenký stĺp, ktorý podopieral previsnutú strechu. Pamätala si, ako sa naň deti vešali a Líba na ne kričala, aby prestali. Zdvihla palicu a dotkla sa ho ňou, aby získala istotu, aby našla pevný bod na otvorenom nádvorí, aby vychutnala nečakané zhĺknutie muža po jej pravici, ktorého zarazilo, ako skvelo sa tu orientuje. Bodaj by nie. Pozná toto miesto ako... ako seba samu. Vie presne, ako sa popri zakrivenej sklenej stene dostane k vstupným dverám, schovaným za ňou.

„Fotografiu na pamiatku!“ zvolal čísi hlas. Malý sprievod zastal. Nasledovalo strkanie a presúvanie z jedného miesta na druhé, dotyky mohutných mužských postáv. „Ottília, kde si?“

„Tu som, mamička.“

„Úsmev, prosím!“ vyzval ich hlas a vzápätí sa zjavil krátky záblesk ostrého svetla, akoby mliečnym oblakom, čo ju obklopoval, na zlomok sekundy prenikol slnečný lúč. Potom sa skupinka zase rozdelila a ruky ju viedli späť k domu, kde medzitým ktosi otvoril vchodové dvere a pozýval ju dnu – „Tadiaľto... tadiaľto...“ – do príjemného, dôverne známeho ticha vstupnej haly. Zo všetkých strán ju obklopil svetielkujúci závoj hmly, to jediné teraz dokázala vidieť, pretrvávajúcu vizuálnu spomienku. „To svetlo,“ povedal Rainer, keď jej ukazoval tabule z mliečneho skla, „mäkké svetlo, abstraktné a zároveň racionálne, je budúcnosť. Pocit vo svojej najčistejšej podobe.“ A pritom sa jej dotýkal.

Vnímal ostatných – ich siluety, ich hmatateľnú prítomnosť – v hlúčku za sebou. Dvere sa zatvorili. Domov. Bola doma. Tridsať rokov. Celá jedna generácia. Poznala steny okolo seba, priamo oproti nej boli panely z palisandrového dreva a naľavo schody, po ktorých sa schádza do obývačky. Zvuky, tiché ozveny šepotu, jej poskytovali predstavu o rozmeroch priestoru. Načiahla ľavú ruku a nahmatala stĺpikovité zábradlie lemujúce schodisko. Ľudia rozprávali – architekt sa nepretržite rozplýval –, ale ona ich nepočúvala. Bez pomoci druhých podišla ku schodisku a opatrne zamierila dolu. Vedela, ako sa má po ňom pohybovať, ale musela trochu zaloviť v pamäti, aby si pripomenula tie kroky. Pripadala si ako kla-

viristka, ktorá dokáže hrať bez toho, aby sa musela dívať na klávesy, snažila sa spomenúť si na melódiu, ktorú hrala naposledy pred mnohými rokmi. Dvanásť schodov k ohybu, potom zahnúť doľava a ďalších deväť schodov k otvorenému priestoru, viditeľnému dokonca aj v tej hmlistej prázdnote. Spodné podlažie domu. Sklenená izba, *der glasraum*.

„Ach...“ Odkiaľsi znútra jej unikol sotva počuteľný, takmer zmyselný vzdych. Cítila ten priestor, akoby to bola hmatateľná hmota, do ktorej ponárala tvár. Bola to doslova manifestácia priestoru. Cítila svetlo prenikajúce do miestnosti cez široké sklené tabule, čo tvorili južnú stenu, cítila makasarský eben, vnímala ľudí, ktorí stáli medzi sklom a ónyxovou stenou, na slonovinovo bielej dlážke, pod hladkým bielym stropom, ľudí, ktorých poznala, aj tých, čo nepoznala. Samozrejme, deti, ako k nej bežia po koberci, Viktora, ktorý sa na ňu díva z kresla, kde si číta noviny, a tamto je jej brat, aj keď ten tento dom nikdy nepoznal, jej priatelia, rodičia, všetci sú tu.

„Ste v poriadku, pani Landauerová?“

„Áno, som, ďakujem. To len tie...“ hľadala správne slová, „... obrazy.“

„Obrazy, pani Landauerová?“

Neboli tam žiadne obrazy. Nikdy tam neboli, v tejto miestnosti nie. Vedela to veľmi dobre. „Spomienky, čo sa mi teraz vybavujú.“

„Ach tak, iste, tých máte určite veľa.“

Veľa. Trebárs na tie chvíle za súmraku, keď Viktor nechal rozťahnuté závesy a z okien sa stali zrkadlá, ktoré na pozadí noci odrážali celú miestnosť, kreslá, stôl, ónyxovú stenu. A aj jeho, ako prechádza tam a späť, tam a späť, vznášal sa nad trávnikom, ktorý v tom zrkadlení takisto pôsobil príзраčne. Stmievanie dňa sa stalo odrazom noci. Tak nejako to definoval Rainer. Dokonca to vtedy povedal po anglicky, pretože to znelo ľubozvučne. *Refraction of the daytime becomes reflection of the night*. Miloval ľubozvučnosť: *der wohlklang*.

Sneh. Prečo si spomenula na sneh? Nezvyčajná záplava svetla, ktoré sa odrážalo od zasneženého trávniku a dopadalo na strop tak, že žiaril rovnako jasne ako dlážka osvetlená zimným slnečným svetlom. Svetlo sa premenilo na hmotu, na vláčne priesvitné mlie-

ko. Vtáky s nádejou d'obkali do ľadu. Viktor stisol tlačidlo a okná sa začali spúšťať do suterénu, mizli pred očami ako blednúce spomienky.

„Veď zmrzneme!“

„Nože nepreháňaj.“

Pomalým pohybom okenných tabúl smerom nadol akoby sa strácala bariéra medzi skutočnosťou a fikciou, medzi dômyselne skonštruovaným svetom obývacej izby a drsnou realitou snehu a vegetácie. Na kratučký okamih si vzduch tam vonku a vzduch v miestnosti ešte zachovávajú svoje nenarušené skupenstvo, oddelene jeden vedľa druhého, teplo sa medzi nimi chveje ako huspenina. Potom sa krehká rovnováha zosype, zima vtrhne s mrazivým vzdychom dnu a starostlivo temperovaný vzduch opustí vyhriaty interiér a rozptýli sa vo vonkajšom svete.

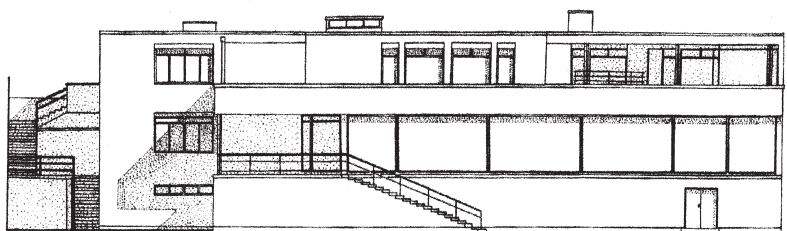
Niektó sa k nej blížil. Matne tušila postavu, rozmazanú škvrnu, tieň uprostred svetla. Poznala ju. Ako je to možné? Azda ju prezradil pohyb, zvláštny spôsob, akým pri chôdzi hojdala bokmi. A možno decentná vôňa. Alebo jej dych. Skrátka ju poznala. Vyslovila meno, skôr než stihol ktokoľvek prehovoriť, znelo skôr ako konštatovanie než otázka.

„Hana.“

„Liesi! Bože, ty si ma poznala! Ako je to možné?“

„Na určité veci nikdy nezabudneš,“ odvetila. „Nosíš ich v sebe celý život.“ Cítila ruky, ktoré ju vrúcne objali, na líce sa jej pritisla hladká tvár. Došlo aj na slzy? Azda aj áno.

1

Svadobná cesta

Hned' po svadbe nasadli do auta a zamierili do Viedne, do hotela Sacher, kde ich riaditeľ privítal už na schodoch. Ku kufru auta sa prihrnuli úslužní hoteloví zriadenci, aby sa postarali o batožinu. Poklonkovanie a komplimenty nemali konca kraja. *Gnädiger herr* sem, *gnädige frau* tam, zariadte sa tu ako doma. Vtedy to oslovenie Liesel počula po prvý raz: *gnädige frau Landauer*. Tak či onak, bola už na celý život spojená s týmto mužom po jej boku, ktorý sa teraz, pri všetkých tých privítacích ceremoniáloch, vôbec nepodobal jej milovanému Viktorovi, ale pôsobil skôr ako cudzinec, ako niekto, koho stretla iba pred chvíľou a kto vyžaroval sebaistotu, nadhľad a budil obdiv. Takto zrejme vystupuje v továrni, pomyslela si, keď debatuje so zástupcami robotníkov, s predákmi a vedúcimi pracovníkmi. S akousi nezaujatou blahosklonnosťou, akoby sa rozprával s nejakým protivným, ale úctyhodným príbuzným.

Apartmán, kam ich uviedli, bol bohato zdobený, na stenách boli hodvábné tapety a pozlátané rímsoy, presne ten druh dekorácií, aké Viktor neznášal. „Práve takýchto nezmyselných hlúpostí sa musíme zbaviť, všetkého toho romantizmu, toho... *lipnutia na minulosť*. V našom novom dome nič také nebude!“

Liesel sa zasmiala. Vždy keď sa rozhovoril o ich novom dome, každá jeho veta sa končila výkričníkom. Aspoň tak to vnímala. Doslova ich videla, ako prebodávajú vzduch, malé energické impulzy. Napriek tomu, že o novom dome sa rozprávali často, nemal ešte konkrétny tvar ani formu. Existoval iba ako abstraktný pojem napísaný verzálkami a umocnený výkričníkom: NOVÝ DOM! Jej rodičia im dali pozemok, bol to Wenzelov svadobný dar dcére a zaťovi: parcela na vlastný dom. „Postavte si na ňom niečo kva-

litné a solídne, “ vyhlásil starý pán, zatiaľ čo jeho budúci zať sa iba usmieval. „Kvalitné? Iste. Ale solídne? Nie! Nechceme dom, ktorý vyzerá ako pevnosť, samé veže, vežičky a gotické okná, ani dom, čo pripomína kostol. Preboha, žijeme predsa v dvadsiatom storočí, nie v štrnástom! Svet je v pohybe!“

A naozaj, len čo ich nosiči batožiny a chyzná nechali v apartmáne samých, pocítila ten pohyb doslova, pretože Viktor bez váhania podišiel k nej, opatrne jej zložil okuliare, vyzliekol hodvábny kabátik a potom aj šaty. Bez okuliarov sa svet naokolo premenil na jemný farebný závoj, mala pocit, akoby ju náhle zatiahli do hmlistého dňa. „Čo to robíš, Viktor?“ spýtala sa nervózne. Stála v tej farebnej hmle iba v spodnej bielizni, cítila sa bezbranná.

„Eliška, miláčik, čo myslíš, že asi robím?“ odvetil Viktor.

A tak sa to stalo. Na jej veľké prekvapenie – myslela si, že počkajú do večera – sa prvý raz pomilovali už o štvrtjej popoludní v masívnej biedermeierovskej posteli, v záplave svetla prenikajúceho do miestnosti vysokými oknami, so šatstvom porozhadzovaným po koberci. Bol to zvláštnym spôsobom skľučujúci zážitok, ale zrejme patril do moderného sveta.

Plánovali stráviť vo Viedni dva dni a potom sa vybrať na juh. Mali v úmysle prejsť cez Rakúsko do severného Talianska. Sami. Viktor sa nedal obmäkčiť, tvrdohlavo odolával všetkým prosbám, aby si vzali šoféra či poslali napred vlakom služobnú alebo komorníka. „Čo ak budete mať poruchu?“ pýtali sa ho ľudia. Iba sa im vysmial. „Povezieme sa predsa landauerom, či nie? Vari to nie sú najspohľadlivejšie automobily v Európe? Nestojí to na všetkých našich reklamných plagátoch?“ A potom zakaždým prišiel ten najrozhodujúcejší argument. „Predsa ich sám vyrábam, či nie?“

A tak sa viezli sami vozom Landauer 80, najnovším modelom zo širokého produktového radu automobilov vyrábaných v Landauerových automobilových závodoch (predtým Landauer Autofabrik), cestovným kabrioletom, ktorý sa honosil označením Kráľovská trieda, hoci králi a cisári boli od konca Veľkej vojny odsunutí na vedľajšiu koľaj. Bol krémovej farby a poháňal ho osemvalcový motor, vďaka ktorému – ako hrdo vysvetľoval Viktor – mal výkon osemdesiatich koní. Cestovali cez Korutánsko a hornatú hranicu

s Talianskom prekročili pri Villachu, kde Viktor slúžil počas vojny. Dost' sa zdržali na colnici, kde sa Viktor hádal pre dovozné clo za auto, ktoré od neho požadovali colníci, potom ho zase rozladilo, že ďalej môže jazdiť iba po pravej strane cesty. A potom už opustili germánsky svet a vstúpili do sveta románskeho, kde slnko svietilo jasnejšie, vietor fúkal jemnejšie a svetlo malo kvalitu, akú Liesel ešte nikdy predtým nevidela. Akoby bolo sýtejšie než na severnej strane Álp. „*Kennst du das Land wo die Zitronen blühen?*“ zarecitoval Viktor. Poznáš kraj, kde kvitnú citróny? A Liesel pridala ďalšie verše známej básne, spolu ju zarecitovali až do konca a blažene sa smiali nad dokonalou jednotou svojich myslí a tiel.

O jediný neradosný okamih na inak bezstarostnej veselej ceste sa postarali sami a dobrovoľne: za Udine urobili krátku odbočku na vojenský cintorín na brehu rieky Tagliamento, chodili medzi hrobmi, až kým nenašli betónovú tabuľku s Bennovým menom. Jeho telo tam, pochopiteľne, nespočívalo, ležalo spolu s ostatkami jeho druhov v boji v neďalekej kostnici. Pri pomyslení na vlastné šťastie, ktorého sa Benno nedožil, sa Liesel rozplakala. Viktor, vďaka jednej z osudových náhod posledný z rodiny, kto videl jej brata nažive, ju nežne objal okolo pliec a pritiahol si ju. „Určite je v duchu s tebou,“ povedal. Vedela, že je to od neho veľký ústupok sentimentalite, pretože niečomu takému ako duch neveril, a už vôbec nie jeho ďalšej existencii po smrti. Potom ju pobožkal na líce a povedal, že je tá najúžasnejšia žena na svete, na čo so smiechom odporovala. Ale potešilo ju, že mu niečo také vôbec napadlo, a k autu sa vrátili už opäť šťastní a bezstarostne spokojní.

V Benátkach bývali v hoteli Royal Danieli. Prvé tri dni strávili sami – navštevovali kostoly a paláce, prechádzali sa po úzkych uličkách a kanáloch, kde Viktor fotografoval Liesel svojou novučičkou elegantnou leicou. Na tretí deň ich však Viktorov známy pozval na večierok do starobylého paláca pri Canal Grande. Pod vyblednutými freskami Tiepolových žiakov sa stará benátska aristokracia neochotne miešala s mladými, elegantnými a nebezpečne krásnymi mužmi a ženami. Jeden z týchto životom kypiacich tvorov zaskočil Liesel, keď odpočívala na lavici pri okne, a lámanou angličtinou pred ňou vychvaloval prednosti fašizmu a krásy mo-